

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ ПЕРЕВІРКИ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ТА СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ МОДЕЛІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

ORGANIZATION AND ANALYSIS OF THE RESULTS OF EXPERIMENTAL VERIFICATION OF PEDAGOGICAL CONDITIONS AND STRUCTURAL-FUNCTIONAL MODEL OF FORMATION OF FUTURE BACHELORS' IDENTITY IN FOREIGN LANGUAGE TEACHING

У статті висвітлено особливості організації та проаналізовано результати експериментального дослідження перевірки результативності реалізації педагогічних умов та структурно-функціональної моделі формування професійної ідентичності майбутніх бакалаврів іноземної мови. Резюмовано, що експериментальне дослідження проводилося протягом 2016–2020 років й охоплювало чотири етапи: теоретико-аналітичний, констатувальний, виконавчий (формувальний), результативно-аналітичний. На першому (теоретико-аналітичному) встановлено актуальність проблеми формування професійної ідентичності майбутніх бакалаврів іноземної мови; визначено мету, об'єкт, предмет, завдання дослідження; висвітлено можливості використання освітнього контексту професійної підготовки майбутніх бакалаврів іноземної мови як середовища для формування професійної ідентичності; конкретизовано науковий підхід до проблеми професійної ідентичності майбутніх бакалаврів іноземної мови. У процесі проведеної роботи на констатувальному етапі досягнуто такі основні результати: розроблено авторський діагностичний інструментарій для визначення сформованості професійної ідентичності майбутніх бакалаврів іноземної мови; конкретизовано компоненти, критерії, показники, рівні професійної ідентичності майбутніх бакалаврів іноземної мови; визначено, теоретично обґрунтовано комплекс педагогічних умов та розроблено структурно-функціональну модель професійної ідентичності майбутніх бакалаврів іноземної мови. Виконавчий (формувальний) етап педагогічного експерименту проводився протягом 2018–2019 навчального року зі студентами III курсу спеціальності 6.020303 «Філологія» (англійська). Основною метою проведення такого етапу була реалізація комплексу педагогічних умов і структурно-функціональної моделі формування професійної ідентичності майбутніх бакалаврів іноземної мови. На результативно-оцінювальному етапі педагогічного дослідження оброблено та проаналізовано отримані статистичні дані, здійснено порівняльний аналіз ефективності традиційної професійної підготовки студентів і запропонованих у дослідженні педагогічних умов формування професійної ідентичності майбутніх бакалаврів іноземної мови.

Ключові слова: ідентичність, професійна ідентичність, компонент, етап, організація, майбутні бакалаври іноземної мови.

The article highlights the features of the organization and analyzes the results of an experimental study to verify the effectiveness of the implementation of pedagogical conditions and structural and functional model of future bachelors' professional identity in foreign language teaching. It is summarized that the experimental study was conducted during 2016–2020 and covered four stages: theoretical and analytical, ascertaining, executive (formative), resultative-analytical. The first (theoretical and analytical) establishes the urgency of the problem of forming future bachelors' professional identity in foreign language teaching; the purpose, object, subject, tasks of research are defined; the possibilities of using the educational context of future bachelors' professional training as an environment for the formation of professional identity are highlighted; scientific approaches were applied to the problem of future bachelors' professional identity in foreign language teaching.

The following main results were carried out at the ascertaining stage: the author's diagnostic tools for determining the formation of the future bachelors' professional identity; the components, criteria, indicators, levels are specified, the complex of pedagogical conditions is determined, theoretically substantiated and the structural-functional model of future bachelors' professional identity is developed. The executive (formative) stage of the pedagogical experiment was conducted during the 2018–2019 academic year, with third-year students majoring in 6.020303 "Philology" (English). The main purpose of this stage was the implementation of a set of pedagogical conditions and structural and functional model of future bachelors' professional identity in foreign language teaching.

At the resultative-evaluation stage of pedagogical research the received statistical data are processed and analyzed, the comparative analysis of efficiency of traditional professional training of students and the pedagogical conditions of formation of future bachelors' professional identity of a foreign language offered in research are carried out.

Key words: identity, professional identity, component, stage, organization, future bachelors of foreign language.

УДК 378:67/78:67; 5/5
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2020/25-2.6>

Гнатик К.Б.,
асистент кафедри філології
Закарпатського угорського інституту
імені Ференца Ракоці II,
аспірант кафедри англійської філології
та методики викладання іноземних мов
Мукачівського державного університету

Постановка проблеми в загальному вигляді. Дослідно-експериментальна перевірка результативності реалізації педагогічних умов і структурно-функціональної моделі формування

професійної ідентичності майбутніх бакалаврів іноземної мови відбувалася шляхом проведення педагогічного експерименту, який охоплював кілька етапів наукової розвідки. Планування осно-

вних етапів пошукової роботи дало змогу оптимальним шляхом досягнути поставленої наукової мети, оскільки будувалося на основі дотримання загальної логіки дослідницької діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблеми визначення ключових умов ефективності методики дослідно-експериментальної роботи, пов'язаних із проведенням педагогічного експерименту, були предметом наукових розвідок низки вчених (А. Батаршев [3], П. Лузан [8] та ін.). Питання формування професійної ідентичності майбутніх фахівців висвітлені в наукових доробках Р. Алікберова [1], Н. Антонова [2], І. Кононова [5], Г. Ложкіна [7] та ін.

Мета статті – висвітлення логіки розгортання експериментального дослідження перевірки результативності реалізації педагогічних умов і структурно-функціональної моделі формування професійної ідентичності майбутніх бакалаврів іноземної мови.

Виклад основного матеріалу. Експериментальне дослідження проводилося протягом 2016–2020 рр. і охоплювало чотири етапи: теоретико-аналітичний, констатувальний, виконавчий (формувальний), результативно-аналітичний. Охарактеризуємо їх детальніше. На першому (теоретико-аналітичний) етапі здійснено такі кроки: встановлено актуальність проблеми формування професійної ідентичності майбутніх бакалаврів іноземної мови; визначено мету, об'єкт, предмет, завдання дослідження; висвітлено можливості використання освітнього контексту професійної підготовки майбутніх бакалаврів іноземної мови як середовища для формування професійної ідентичності; конкретизовано наукові підходи до проблеми професійної ідентичності майбутніх бакалаврів іноземної мови.

У процесі проведеної роботи на констатувальному етапі досягнуто таких основних результатів: розроблено авторський діагностичний інструментарій для визначення сформованості професійної ідентичності майбутніх бакалаврів іноземної мови; конкретизовано компоненти, критерії, показники, рівні професійної ідентичності майбутніх бакалаврів іноземної мови; визначено, теоретично обґрунтовано сукупність педагогічних умов та розроблено структурно-функціональну модель професійної ідентичності майбутніх бакалаврів іноземної мови.

На констатувальному етапі дослідження здійснено діагностику сучасного стану професійної ідентичності майбутніх бакалаврів іноземної мови на основі конкретизованих компонентів, критеріїв, показників і рівнів. Використовувався комплекс багатьох методів для встановлення різних аспектів підготовки студентів означеної спеціальності. Основною метою діагностики було встановлення стану сформованості професійно-особистісних характе-

ристик студентів за чотирма компонентами професійної ідентичності (аксіологічно-мотиваційний, когнітивний, комунікативно-мовний, рефлексивний).

У констатувальному етапі дослідження, який тривав упродовж 2016–2017 н. р., брали участь студенти, які здобували освітньо-кваліфікаційний рівень «бакалавр» зі спеціальності 6.020303 «Філологія» (англійська) та на момент залучення їх до участі в експериментальному дослідженні закінчили навчання на третьому курсі. Апелюючи до складної багатокомпонентної структури професійної ідентичності, вирішено для дослідження рівня сформованості всіх її компонентів у майбутніх бакалаврів іноземної мови застосовувати низку діагностичних методичних матеріалів. Використовувались авторські розробки й адаптовані автором варіанти існуючих методик і опитувальників для встановлення мотиваційної сфери; зрізи знань (контрольні роботи, тестування тощо) для визначення глибини, системності, інтегративності фахових знань і встановлення рівня вмінь студентів тощо.

Детальний теоретичний аналіз наукової літератури підтвердив існування значної кількості діагностичних матеріалів, які дослідники активно застосовують для визначення сформованості тих чи інших якостей. Однак комплексних методичних розробок для встановлення рівнів сформованості професійної ідентичності майбутніх бакалаврів іноземної мови не знайдено. Тому нами адаптовувалися відомі та розроблялися авторські діагностичні матеріали для встановлення рівня сформованості різних аспектів згаданого феномену. Ураховувалися вимоги об'єктивності, валідності, надійності. Розроблено комплекс методик таким чином, щоб виявити стан усіх показників досліджуваної ідентичності. Обраний діагностичний інструментарій застосовувався в подальшому під час вхідного та підсумкового контролю на формуальному етапі експериментального дослідження. Це дало змогу забезпечити однакові вимоги до студентів, які завершили вивчення обраних дисциплін, і критерії оцінювання сформованості професійної ідентичності майбутніх бакалаврів іноземної мови до і після використання авторських навчально-методичних матеріалів.

Отримані результати діагностичного (констатувальний) етапу педагогічного експерименту вказували на необхідність інноватизації, активізації, модернізації фахової підготовки майбутніх бакалаврів іноземної мови в напрямі формування професійної ідентичності. З метою підвищення результативності навчання студентів на формуальному етапі експериментального дослідження реалізовано педагогічні умови та структурно-функціональну модель формування професійної ідентичності майбутніх бакалаврів іноземної мови.

Виконавчий (формульвальний) етап педагогічного експерименту проводився протягом 2018–2019 н. р. зі студентами 3-го курсу спеціальності 6.020303 «Філологія» (англійська). Основною метою проведення такого етапу була реалізація комплексу педагогічних умов і структурно-функціональної моделі формування професійної ідентичності майбутніх бакалаврів іноземної мови. Для досягнення мети здійснено такі кроки:

- майбутніх бакалаврів іноземної мови, які стали учасниками експерименту, розподілено на контрольні (далі – КГ) і експериментальні (далі – ЕГ) групи;

- здійснено вхідний контроль (далі – ВК) для встановлення рівня професійної ідентичності студентів 6.020303 «Філологія» (англійська) на момент вступу в експеримент;

- розроблено методичні рекомендації для викладачів із метою цілеспрямованого формування професійної ідентичності майбутніх бакалаврів іноземної мови;

- здійснено імплементацію, апробацію та перевірку дієвості педагогічних умов і структурно-функціональної моделі формування професійної ідентичності майбутніх бакалаврів іноземної мови.

Розподіл студентів на ЕК та КГ здійснювався з урахуванням чітко визначених ознак, дотримання яких гарантувало однакові умови вступу майбутніх бакалаврів іноземної мови в експериментальне дослідження. Такими чинниками визначено рівні сформованості кожного з компонентів і загалом професійної ідентичності студентів означеної спеціальності та кількісний склад в обох категоріях груп, де була майже однакова кількість студентів.

На основі аналізу результатів ВК встановлено, що сформованість усіх компонентів професійної ідентичності у студентів КГ та ЕГ має близькі значення. Це підтверджує однакові умови вступу майбутніх бакалаврів іноземної мови в педагогічний експеримент.

Результативно-оцінювальний етап педагогічного дослідження (2020 р.) відзначався такими віхами:

- проведено експериментальну перевірку дієвості педагогічних умов і структурно-функціональної моделі формування професійної ідентичності майбутніх бакалаврів іноземної мови;

- оброблено та проаналізовано отримані дані, здійснено порівняльний аналіз ефективності традиційної професійної підготовки студентів і реалізації запропонованої в дослідженні методики формування професійної ідентичності майбутніх бакалаврів іноземної мови;

- систематизовано й узагальнено результати експериментального дослідження; доведено їхню достовірність шляхом використання методів математичної статистики;

- сформульовано висновки; визначено перспективи подальших наукових розвідок у напрямі інноватизації процесу формування професійної ідентичності майбутніх бакалаврів іноземної мови.

Уточнення числових значень рівнів сформованості всіх компонентів професійної ідентичності майбутніх бакалаврів іноземної мови на етапі підсумкового контролю здійснювалося після вивчення студентами обраних для експериментального дослідження дисциплін, у процесі вивчення яких студенти експериментальних груп брали участь у виконанні інноваційних завдань, спрямованих на формування компонентів професійної ідентичності, а студенти контрольних груп навчалися за традиційною методикою.

Порівняльний аналіз отриманих даних на етапах вхідного та підсумкового контролю дає змогу зазначити, що в контрольних і експериментальних групах не було студентів, у яких рівні професійної ідентичності майбутніх бакалаврів іноземної мови у цифровому еквіваленті менші за 60 балів, тобто мали незадовільний рівень, який у 5-бальній системі оцінювання має значення 1 бал.

Вірогідність отриманих результатів і достовірність експериментального дослідження доведено з використанням статистичних методів обробки даних педагогічного експерименту. Із цією метою враховувалися наукові напрацювання дослідників, у яких визначається допустима найменша кількість осіб в експериментальній групі. Так, за Е. Штульманом доцільно використовувати в методичних експериментах поняття малої вибірки, згідно з яким для порівняння результатів в експериментальних і контрольних групах досить мати по 24 особи, оскільки математична статистика стверджує, що після такого числа порівнювальні дані починають повторюватися [9, с. 64].

Кількість студентів у контрольних і експериментальних групах була цілком достатньою для доведення вірогідності результатів нашого експериментального дослідження.

З метою перевірки гіпотези дослідження засобами математичної статистики використовувалося порівняння обчисленого значення дисперсій для визначення критерію Фішера – F -критерію. Ця величина визначалася за формулою 1 [6, с. 277]:

$$F_{emp} = \frac{\sigma_1^2}{\sigma_2^2}. \quad (1)$$

Основними складниками цієї формули є:

F_{emp} – F емпіричне (обчислене за результатами експериментальних даних) – це значення F -критерію для контрольних і експериментальних груп, величина якого порівнювалася з показниками теоретичного F -критерію (F_{crit}), що є у стандартних таблицях;

σ_1^2 – цифровий показник більшої дисперсії;

σ_2^2 – цифровий показник меншої дисперсії.

Значення дисперсії обчислювалися для вхідного та підсумкового рівнів сформованості професійної ідентичності майбутніх бакалаврів іноземної мови за формулою 2:

$$\sigma^2 = \frac{\sum f(x_i - \bar{x})^2}{N}, \quad (2)$$

де f – кількість студентів, які виявили певний рівень сформованості професійної ідентичності, що має цифровий вираз для математичних розрахунків у п'ятибальній системі (високий – 5 балів; достатній – 4 бали; задовільний – 3 бали; низький – 2 бали);

$(x_i - \bar{x})$ – різниця між цифровими значеннями кожного рівня та величиною середнього показника (далі – СП);

N – загальна кількість студентів у тих категоріях груп, контрольних чи експериментальних, де обчислюється дисперсія.

Для перевірки достовірності отриманих результатів ми порівнювали обчислені та визначені показники емпіричного F -критерію в контрольних (F_{emp} – КГ) та експериментальних групах (F_{emp} – ЕГ) з показниками теоретичного F -критерію (F_{krit}), числові значення якого відображені у стандартній таблиці за А. Киверялгом [6, с. 278].

Статистичні дані свідчать, що за умови, коли число ступенів свободи (кількість студентів у групі мінус 1) буде в межах від 24 до безкінечності та від 120 до безкінечності (у нашому дослідженні це відповідає кількості студентів у контрольних групах на етапі вхідного контролю та на етапі підсумкового контролю; в експериментальних групах – на етапі вхідного контролю та на етапі підсумкового контролю), то показник F_{krit} має перебувати в межах від 1,6 до 1,0.

Порівняльний аналіз емпіричного показника F -критерію контрольних і експериментальних груп із визначеними межами F_{krit} показав, що F_{emp} – КГ виходить за вказані межі, а F_{emp} – ЕГ підтверджує достовірність отриманих результатів.

Висновки. Отже, експериментальне дослідження перевірки результативності реалізації педагогічних умов та структурно-функціональної моделі формування професійної ідентичності май-

бутніх бакалаврів іноземної мови здійснювалося впродовж чотирьох етапів: теоретико-аналітичного, констатувального, виконавчого (формульованого), результативно-оцінювального. Результати, отримані у процесі експериментальної перевірки дієвості запропонованих педагогічних умов та структурно-функціональної моделі свідчать про його ефективність і доцільність упровадження в навчальний процес закладів вищої освіти.

Перспективи подальших розвідок у цьому напрямі вбачаємо в окресленні особливостей реалізації методики формування професійної ідентичності майбутніх бакалаврів іноземної мови на засадах міждисциплінарної інтеграції.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Алікберов Р. Соціокультурна ідентичність: соціально-філософський аналіз. *Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку держави та права в умовах євроінтеграції: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*, м. Одеса, 20 травня 2016 р. Одеса: Юридична література, 2016. С. 20–22.
2. Антонова Н. Особливості професійної ідентичності студентів психологічного факультету. *Проблеми загальної та педагогічної психології*. 2009. Вип. XI (4). С. 16–28.
3. Батаршев А., Алексеева І., Майорова Е. *Діагностика професійно важливих якостей*. Санкт-Петербург: Питер, 2007. 192 с.
4. Кікінежді О. Ідентифікація як соціально-психологічний феномен диференціації статі: дис. ... докт. псих. наук: 19.00.07. Київ, 2012. 422 с.
5. Кононов І. Концепція ідентифікації та ідентичності в психоаналізі: Зигмунд Фройд та Ерік Еріксон. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Соціологічні науки»*. 2013. № 23 (3). С. 5–27.
6. Киверялг А. *Методы исследования в профессиональной педагогике*. Таллин: Валгус, 1980. 334 с.
7. Ложкін Г., Волянчук Н. Професійна ідентичність в контексті маргінальної поведінки суб'єкта. *Соціальна психологія*. 2008. № 3. С. 123–130.
8. Лузан П., Сопівник І., Виговська С. *Основи науково-педагогічних досліджень*. Київ: НАККІМ, 2011. 314 с.
9. Штульман Э. Специфика методического эксперимента. *Советская педагогика*. 1988. № 3. С. 61–65.